

Vaka Çalışması

Lacanyen Psikanalizde Eyleme Dökme: Bir Vaka Örneği

Demet CAN^{1*}, Selin UÇAR-ÖZSOY², Faruk GENÇÖZ¹¹ Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye² Orta Doğu Teknik Üniversitesi, AYNA Klinik Psikoloji Destek Ünitesi, Ankara, Türkiye

Makale Bilgisi

Öz

Anahtar
kelimeler:eyleme dökme,
eyleme geçiş,
aktarım,
Lacanyen
psikanaliz

Psikanalitik literatürde eylem, öznenin sorumluluğunu aldığı etik bir kavram olarak ele alınmaktadır. Eylemin etik oluşu bilinçli amaçlara ek olarak bilinçdışı niyetleri de içermesi ile ilgilidir. Freud ve Lacan, bir eylemin bilinç düzeyinde ne kadar başarısız olursa bilinçdışının o derecede başarılı olduğunu savunmaktadır. Başka bir deyişle, sakarlıklar ve sürçmeler gibi günlük hayatta başarısız olarak görülebilecek eylemler, bilinçdışı amaçları gerçekleştirdiğinden ötürü başarılı sayılmaktadır. Bununla birlikte Freud, analizde gerçekleşen başarısız eylemleri ve sürçmeleri, eyleme dökme (acting out/agieren) kavramından ayırmaktadır. Freud eyleme dökme hastanın unuttuğu ve bastırıldığı nosyonları eyleme dökerek ifade etmesi olarak tanımlamaktadır. Lacan ise eyleme dökmenin salt bir hatırlama sonucunda ortaya çıkmasından ziyade Başka ile kurulan ilişki bağlamında ortaya çıktığını savunmaktadır. Bu bağlamda, Lacan “Kaygı” seminerinde, eyleme dökme ve eyleme geçiş arasında da ayırım yapmaktadır. Lacan her ikisinin de öznenin kaygı ile baş etmesi bağlamında ortaya çıkan eylemler olduğunu belirtmektedir. Ancak, eyleme dökme öznenin Başka’ya yönelttiği bir mesajı ve bu mesajın sergilenmesini içerirken; eyleme geçiş ise öznenin gerçekleştirdiği eylemle dil aracılığıyla var olduğu simgesel düzenden çıkarak beden ile var olduğu gerçek düzene geçiş yapmasını içermektedir. Bu makalede, eyleme dökme ve eyleme geçiş kavramları Lacanyen teori bağlamında ele alınmış ve A. Hanım vakası üzerinden tartışılmıştır.

Abstract

Keywords:

acting out,
passage to the act,
transference,
Lacanian psychoanalysis

In the psychoanalytic literature, action is considered as an ethical concept for which the subject takes responsibility. The ethical nature of the action is related to the unconscious intentions entangled with the conscious purposes. Freud and Lacan argue that if an action is unsuccessful at the conscious level, the unconscious is successful. In other words, actions that can be perceived as failures in daily life (e.g., clumsiness, and slips), are considered to be successful because they serve to fulfill unconscious goals. However, Freud distinguishes unsuccessful actions and slips in the analysis from the concept of acting out/agieren. Freud defines acting out as the patient's expression of forgotten and suppressed notions by putting them into action. Lacan, on the other hand, argues acting out emerges in the context of the relationship with the Other, rather than emerging as a result of mere remembrance. In this context, Lacan made a conceptual distinction between acting out and passage to the act in his “Anxiety” seminar. Lacan states that both are actions resulting from the subject's efforts to cope with anxiety. Acting out includes a message directed by the subject to the Other and the display of this message. By contrast, passage to the act involves the subject's transition from the symbolic order to the real order. In this article, the concepts of acting out and passage to the act were discussed in the context of Lacanian theory, followed by the case presentation of Ms. A.

*Sorumlu Yazar, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Üniversiteler, Dumlupınar Bulvarı 1/6-133, 06800 Çankaya/Ankara, Türkiye

e-posta: demet.can@metu.edu.tr

DOI: 10.31682/ayna.932020

Gönderim Tarihi (Received): 03.05.2021; Kabul Tarihi (Accepted): 01.11.2021 ISSN: 2148-4376

Giriş

Psikanalitik literatürde eylem (act), öznenin bilinçli amaçlarına ek olarak bilinçdışı niyetlerini de içermektedir. Bu bağlamda, özne, bilinç ve bilinçdışı niyetlerinin sorumluluğunu aldığından, eylem etik¹ bir kavram olarak ele alınmaktadır (Evans, 1996). Freud, eylem kavramını; rüyaların, şakaların, nevrotik semptomların formüle edildiği edim hataları (Fehlleistungen) kapsamında tartışmıştır. Aynı zamanda başarısız eylem olarak da adlandırılan edim hataları, bilinçdışının sürçmeler ve kazara eylemlerle ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır (Freud, 1901/1965). Başarısız eylemler, öznenin bilinç düzeyinde yapmayı amaçladığı eylemlerin bir şekilde sekteye uğraması olarak düşünülebilir. Terapiye gelmek üzere olan bir hastanın tam saatinde yetişebilmek için otobüse binerken yanlış otobüse binmesi ve seansa geç kalması, bu duruma örnek olarak verilebilir. Bir diğer deyişle, hastanın bilinç düzeyinde amaçladığı seansa tam vaktinde gelme eylemi başarısızlığa uğramıştır. Bu tarz amaçlanan eylemlerin gerçekleşmemesi ise bilinçdışı arzu ile alakalıdır. Bu bağlamda, Freud'a paralel olarak Lacan (1962-1963/2014), bir eylemin başarısız olduğu durumda bilinçdışının başarılı olduğunu savunmaktadır. Hastanın seansa geç kalması, hasta için bilinç düzeyinde başarısız bir eylem gibi gözükse de aslında bilinçdışı düzeyde başarılı bir eylemdir.

Freud, analizde gerçekleşen başarısız eylemleri ve sürçmeleri, eyleme dökme (acting out/agieren) kavramından ayırmaktadır (1905/1976). Freud'a göre hasta unuttuğu veya bastırıldığı nosyonları hatırlamadığında bunları eyleme dökerek ifade etmektedir. Analiz sürecinde eyleme dökme, hastanın bir şeyleri hatırlama şeklidir. Bununla birlikte, Freud (1914/1924), sürçmeleri, unutmaları ve başarısız eylemleri analizde çalışılabilecek konular olarak ele alırken aynı zamanda eyleme dökmenin analizde ortaya çıkan nosyonlara karşı bir direnç olduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle, eyleme dökme hastada rahatlama etkisi yaratırken analitik süreci de baltalayabilmektedir. Nitekim Freud daha sonra, analiz sürecinde gerçekleşen eyleme dökmenin aktarım ilişkisi içerisinde ele alınması gerektiğini savunmaktadır (1940/1955).

Freud, analiz sürecinde hastanın unuttuğu veya bastırıldığı şeyleri hatırlamasa da onları eyleme dökerek ifade edebileceğini belirtmektedir (1914/1924). Bu bağlamda, hastanın hatırlamadıklarını farkında olmadan tekrar ederek eylem içinde yeniden ürettiği

¹ Etik kavramı Lacan'ın formüle ettiği şekliyle geleneksel etik anlayışından farklılaşmaktadır. Lacan etik kavramını arzu ile ilişkilendirmiştir ve etik olanın öznenin arzusu doğrultusunda hareket etmesi olduğunu savunmuştur. Bu nedenle psikanalitik etik, öznenin eylemlerinin arzusuyla olan ilişkisiyle yüzleşmesini hedeflemektedir (Evans, 1996).

vurgulanmaktadır. Öte yandan, bir hastasının anne ve babasına karşı önceden eleştirel olduğunu ve bunu hatırladığını, fakat bu duygularını dile getirmekte zorlandığını söylemektedir. Freud, hastasının analistine karşı eleştirel bir tutum içinde davranarak bu duygularını eylemde gösterdiğini ifade etmektedir (1914/1924). Başka bir deyişle, bu örnekte hasta kendi ile ilgili hatırladığı anıları dile getirme yoluyla aktaramazken eylemlerinde aktarma imkânı bulmuştur.

Freud, eyleme dökme kavramını ilk defa Dora vakasında, Dora'nın analiz sürecini bitirmesini tartışırken ele almaktadır (Freud, 1905). Freud, 1914 yılında bu kavramı daha geniş bir şekilde ele alarak eyleme dökmenin analitik çalışmaya karşı bir direnç olduğunu belirtmektedir (Ponsi, 2013). Dora'nın Freud ile analize başlaması; ailesine intihar mektubu bırakması ve ardından ilk bilinç kaybını deneyimlemesi neticesinde olmuştur. Bu vakanın ele alınmasında Dora'nın babasının Bayan K. ile olan ilişkisi ve Dora'nın da Bay K. ile olan ilişkisi oldukça önemlidir (Freud, 1998). Dora'nın ailesinin komşuları olan bu çiftin evliliklerinde sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bayan K. Dora'nın babasının hastalığı sırasında babasının yanında olurken, eşi de Dora'yla yakından ilgilenmiştir. Dora ve babası çiftin göl yakınındaki evlerinde kaldıkları bir dönemde, Dora ile Bay K. arasında geçen bir hadise Dora'nın analiz süreci için oldukça önemlidir. Dora, Bay K. ile göl kenarındayken, Bay K. kendisine "biliyorsunuz eşimden hiçbir şey alamıyorum" dedikten sonra Dora, ona tokat atmıştır (Freud, 1998). Freud, Dora'nın tokat atmasını kızın bu kişiye olan aşkıyla ilişkilendirmiş ve bunu seansta yorumlarıyla ona ifade etmiştir. Bu bağlamda Freud seansta, Dora'nın Bay K.'ya attığı tokat ile ona olan aşkın bitmediğini belirtmiştir. Bu olayı takip eden seansta, Dora Freud'a seanslara devam etmeme kararı aldığından bahsetmiştir. Freud, Dora'nın analizi bitirme talebini Bay K. ve kendisini özdeşleştirdiğinden Bay K.'dan almak istediği intikamı kendisinden analizi bitirerek aldığı şeklinde yorumlamıştır. Freud'a (1905/1976) göre, Dora analizde fantezilerini veya anılarını konuşmak yerine analiz sürecini bitirerek konuşamadıklarını eyleme dökmüştür. Bu bağlamda, Freud eyleme dökme analizde, aktarım içinde yer alan tekrarın (repetition) bir sonucu olarak değerlendirmektedir. Freud'a göre analizan² bastırıldığı nosyonları dile getiremediği durumlarda farkında olmadan tekrar ederek analiz sürecinde eyleme dökme (Evans, 1996). Bununla birlikte, aktarımın ötesinde eyleme dökme, hastanın bastırılanı hatırlamak yerine, diğer ilişkilerinde de tekrar etmesi

² Analizan kelimesi Lacan tarafından analiz sürecinde olan kişileri tanımlamak için kullanılmaktadır. Freudyan terminolojide kullanılan hasta (patient) yerine analizan kelimesinin kullanılması, analiz sürecinde çalışmanın büyük çoğunluğunun analist yerine analizan tarafından yapıldığını vurgulamak içindir (Evans, 1996).

olarak karakterize edilmektedir. Öte yandan, tekrar etme tüm eylemlerde görülebilecekken; eyleme dökme öznenin dürtüsel gelişen eylemlerinde gözlemlenmektedir. Ayrıca özne, gerçekleşen eyleme dökmenin nedenini anlamakta başarısız olmaktadır (Laphance ve Pontails, 1967/1973).

Lacan, Freud'un eyleme dökme açıklamasını kabul etmekle beraber eyleme dökmenin Başka ile ilişkisini göz ardı ettiğini vurgulamaktadır (Lacan, 1962-1963/ 2014). Bu nedenle Lacan, eyleme dökme kavramının geçmişi hatırlamadaki başarısızlıktan kaynaklandığını belirterek, bu hatırlamanın öznel arası bir boyutu olduğundan bahsetmektedir. Freud, eylem kavramını, analizanın kendi örüntüsü içerisinde ortaya çıkması bağlamında kavramsallaştırırken, Lacan ise hem analist hem de analizan açısından ele almaktadır (Nobus, 2016). Analiz sürecinde Başka konumunda bulunan analist, analizanı duymada başarısız olduğunda özne bilinçdışı mesajını Başka'ya gösterenler aracılığı ile aktaramaz. Lacan, analistin bilinçdışı mesajı duymadaki başarısızlığını süreç içinde kendi egosuyla var olmasıyla ilişkilendirmektedir. Analizanın söyledikleri hakkında kendi fikirleri ve duyguları devreye girdiğinde analistin direnci ortaya çıkmakta, sonuç olarak analist bilinçdışı gösterenleri duymakta zorlanmaktadır. Bu durumda analizan bilinçdışı mesajını eyleme dökerek ifade eder. Dolayısıyla Lacan, eyleme dökmenin bilinçdışı bir eylem olduğunu savunmaktadır (Evans, 1996). Lacan, "Kaygı" seminerinde öznenin Başka ile ilişkide olduğu her noktada yaptığı her davranışın eyleme dökme kapsamında değerlendirildiğini ve bu davranışların Başka'ya yönelik olduğunu belirtmektedir. Bu anlamda, eyleme dökmenin örtülü olanı göstermenin bir şekli olduğunu savunmaktadır (1962-1963/2014).

Lacan, "Kaygı" seminerinde eyleme dökme kavramından bahsederken, ego psikolojisi kuramının temsilcilerinden biri olan Ernst Kris'in vakasına değinmektedir. Bu vaka, Lacanyen psikanaliz literatüründe "Taze Beyin Vakası" (Fresh Brain Man) olarak bilinmektedir (Leader, 1997). Genç bir akademisyen olan bu hasta, akademik yazılarında başkalarının çalışmalarından intihal yaptığını düşünmektedir. Akademik bir çalışma yayınlama aşamasındayken kütüphanedeki bir kitapta kendi yazdıklarına yakın fikirlerin yer aldığını görmüştür. Bu durumu terapistine anlatması üzerine, terapist bu kitap hakkında araştırma yaparak hastasının herhangi bir intihalde bulunmadığını, aksine hastanın kendi fikirlerinin akranları tarafından kullanıldığını fark etmiştir. Bunun neticesinde, terapist hastasına intihal yapmadığını açıklamış ve intihal yapma kaygısının yersiz olduğunu belirtmiştir. Öyle ki terapist, hastanın bu kaygısının akademik çalışmalarına ket vurma amacı güttüğü ve bunun sebebinin de hastanın babası ile çözülemeyen Oedipal karmaşadan kaynaklı olduğu yorumunu yapmıştır. Terapistin bu yorumu sonucunda uzun bir sessizlik olmuştur. Bu sessizlik sonrasında hasta terapistle seanslardan çıktıktan sonra restoranlara giderek taze beyin (fresh

brain) servis edip etmediklerini sorduğunu aktarmıştır (Lacan, 1962-1963/2014). Bu vakada önemli olan hastanın taze beyin yemek için restoranları gezmesinden ziyade, terapistinin yorumu sonrasında taze beyin yeme isteğini terapistine duyurmasıdır. Bu vakada, hastanın bahsettiği taze beyin, nesne a³ (objet petit a) konumunda olup analistin bilinçdışı arzusunu yok saymaya karşı savunma çabası olarak yorumlanmaktadır (Nobus, 2016). Bu bağlamda, vakada Lacan'ın bahsettiği eyleme dökmenin analiste yöneltilen bir mesaj olması ve analistin bu bilinçdışı mesajı fark etmemesi gözlemlenmektedir. Lacan, hastanın bahsettiği kitabı Kris'in gidip okumasını ve gerçekliğe dair araştırma yapmış olmasını analizanın arzusunu yok saymak olarak değerlendirmektedir. Lacan'ın arzuyu yok saymak olarak değerlendirmesi; Kris'in vakanın intihal yapma korkusunu gerçek bir olgu gibi araştırması ve bu korkuya dair net bir bilgi edinerek korkuyu giderebileceği yanılgısına kapılmasıyla ilişkilidir. Lacan'a göre Kris'in Taze Beyin vakasında intihal yapmadığını hastaya net bir şekilde söylemesi ve bu intihal yapma kaygısını açık bir şekilde yorumlaması, Kris'in bilinçdışı arzuyu fark etmede başarısız olduğunu ve analizanının öznel gerçekliğini göz ardı ettiğini göstermektedir (Lacan, 1962-1963/2014). Bu vakada, Kris'in hastanın söylemindeki gösterenleri duyamaması, kendisinin analizanın nesne a'sı hakkında bilgiye sahip olduğu ve onu tatmin edebileceği yanılgısına düşmesi sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bu yanılgı sonucunda Kris analist konumundan uzaklaşmıştır. Lacan vakanın ele alınışında, analist tarafından yapılan yorumun içeriğinden ziyade analistin analist konumunda arzusunun nedeni olan nesne a olarak değil de kendi özneliğiyle var olmasının eyleme dökme yol açtığını vurgulamaktadır. Daha açık bir ifade ile, analiz sürecinde bilinçdışı ve söylem ele alınmalı iken Taze Beyin vakasında Kris, söylemdeki olguları araştırarak, hastanın intihal yapmadığı gerçeğini kabul etmesine odaklanmıştır. Lacan, hastanın terapistine taze beyin yiyeceğini söylemesinin sebebi olarak hastanın bunu bir sonraki seansta anlatmak olduğunu belirtmektedir. Bunun amacının ise hesaba katılmayan bilinçdışı arzusunu devam ettirmek olduğunu vurgulamaktadır (Lacan, 1958/2006). Bu bağlamda, Lacan'a göre eyleme dökme özne için bir sergileme alanıdır. Bu sebeple, eyleme dökme arzuyu devam ettirme bakımından fantazm⁴ (phantasm) ile aynı noktadır (Lacan, 1962-1963/2014).

³ Lacan'a göre nesne a, öznenin hayatı boyunca aradığı fakat ulaşamayacağı bir nesnedir. Bu sebeple de Lacan nesne a'yı arzusunun nedeni olan nesne (object cause of desire) olarak kavramsallaştırmaktadır (Evans, 1996).

⁴ Fantazm en yalın haliyle öznenin kastrasyona -Başka'nın eksikliğine- karşı öznenin kendini savunma biçimidir. Lacan öznenin fantazm aracılığıyla arzusunu devam ettirdiğini ifade etmektedir (Evans, 1996).

Makalenin bu kısmında eyleme geçiş kavramından bahsedilirken eyleme dökme (acting out/ agieren) ve eyleme geçiş (passage to the act/passage à l'acte) arasındaki farklılıklar tartışılmıştır. Eyleme geçiş kavramı, dürtüsel ve şiddet içeren eylemleri ve aynı zamanda psikotik hastaların akut dönemlerinin başlangıcını anlatmak için Fransız psikiyatri alanında kullanılmaktadır (Laplanche ve Pontails, 1967/1973). Lacan “Kaygı” seminerinde (1962-1963/2014) eyleme dökme ve eyleme geçiş arasında ayırım yapmaktadır. Her ikisinin de öznenin kaygı ile baş etmesi bağlamında ortaya çıktığını belirten Lacan, eyleme dökmenin öznenin simgesel düzende mesajını iletmesini içerdiğini; eyleme geçişin ise öznenin eylemi sonucunda sosyal bağlarını yok ederek simgesel düzenden çıkıp gerçek düzene geçtiğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, öznenin dil ile var olduğu simgesel düzende kendini ifade etmek yerine, gerçekleştirdiği eylem neticesinde sosyal ortamdan ayrılması bu iki kavramı birbirinden ayıran en önemli noktadır. Yukarıda da değinildiği üzere, eyleme dökme Başka’ya bilinçdışı bir mesajı iletme amacı taşıırken; eyleme geçişte Başka ile iletişim yollarını yok ederek simgesel düzenden gerçek düzene bir geçiş söz konusudur (Lacan, 1962-1963/2014). Eyleme dökmeyle eyleme geçişten ayıran bir başka özellik ise eyleme geçişin, öznenin simgesel düzende dil ile ilişkilendiği Başka’ya kendini gösterenlerle ifade etmeyi bırakması ve Başka’yla olan ilişkiyi ortadan kaldırarak Başka’dan ayrışmayı (separation) hedeflemesidir (Soleim, 2012).

Lacan, “Kaygı” seminerinde eyleme dökme ve eyleme geçiş kavramlarını ele alırken Freud’un genç homoseksüel kız ve Dora vakaları üzerinden tartışmaktadır. Freud tarafından genç homoseksüel kız, itibarlı bir ailenin 18 yaşındaki zeki ve güzel kızı olarak tanıtılmıştır (Freud, 1920/1971). Bu kız, kendisinden yaşça büyük ve içinde bulunduğu toplum tarafından onaylanmayan bir kadınla görüşmüş ve ailesi bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur. Erkeklerle de ilişkiler içinde olan bu kadın, aynı zamanda evli bir kadınla yaşamaktadır. Ailesinin tepkilerine rağmen genç kız, bahsi geçen sevgilisiyle işlek sokaklarda çekinmeden dolaşmaktadır. Bir gün babası kızını ana caddelerden birinde sevgilisiyle el ele gezerken görmüştür ve bunun üzerine kızına kızgın bir bakış atmıştır. Bu bakıştan sonra sevgilisi, bu adamın kim olduğunu sorması üzerine adamın genç kızın babası olduğunu öğrenmiş ve bu sebeple artık görüşemeyeceklerini söylemiştir. Bunun üzerine genç homoseksüel kız, kendisini aniden köprüden tren yoluna atmıştır. Bu intihar girişiminden sonra kızın vücudunda kırıklar oluşmuştur ve uzun bir süre yatakta dinlenmek durumunda kalmıştır. Genç kız bu intihar girişiminden sonra, ailesinin onun ilişkisine karşı daha hoşgörülü olması ve sevgilisi olan kadının ona daha iyi davranması gibi ikincil kazançlar elde etmiştir (Freud, 1920/1971). Lacan (1962-1963/2014), eyleme dökmenin Başka’ya yönelik olduğunu ve Başka’ya bir şey gösterme amacı taşıdığını savunmaktadır. Bu bağlamda, Lacan, genç homoseksüel kızın bu kadınla olan

ilişkinin ve babasının görebileceği yerlerde beraber dolaşmasını eyleme dökme olarak değerlendirmektedir (Lacan, 1962-1963/2014). Bununla birlikte, Lacan bu genç kızın babasının kızgın bakışıyla karşılaştıktan sonra kendini köprüden atmasını eyleme geçiş olarak ele almaktadır (Lacan, 1962-1963/2014). Bu kızgın bakıştan sonra kızın baş edilemez bir utanç duyması onu var olan sahneden çıkmaya başka bir deyişle tren yoluna atlamaya sevk etmiştir. Öte yandan Lacan, eyleme geçişe sebep olan şeyin sadece kızgın bakışla ele alınamayacağını söylemektedir (1962-1963/2014). Lacan'a göre en küçük erkek kardeşinin doğumu bu kızda hayal kırıklığına yol açmış ve hayatında dönüm noktası olmuştur. Freud ise en küçük erkek kardeşin doğumunun, genç kızın babasından çocuk doğurma arzusunu tetiklediğini ve homoseksüel nesne seçimini şekillendirdiğini belirtmektedir. Ancak Lacan, bu konuda Freud ile aynı fikirde değildir. Bu vakada analizanın kullandığı Almanca kelime olan "niederkommen" bir yerden düşmek, kendini atmak ve doğurmak anlamlarına gelmektedir (Niederkommen, 2021; Lacan, 1962-63/2014). Freud'un Oedipal bir yorumla genç kızın babasından sahip olmak istediği çocuğu doğurma olarak yorumladığı "niederkommen" göstereni Lacan için öznenin nesne a'sının düşmesidir (Lacan,1962-1963/2014). Daha açık bir ifade ile genç homoseksüel kız, kendisini fallus olarak konumlandırmada başarısız olduğunda köprüden atmakta, başka bir deyişle kendisini babasının gözünde "herhangi bir anlam ifade etmeyen" bir nesne olarak düşürmektedir (Lacan, 1969-1970/ 2007). Genç kız, köprüden tren yoluna atlayarak bölünmüş öznelliğini, yani simgesel düzendeki yerini nesne olmaya değiştirmektedir. Diğer bir deyişle, kızın kadınla ilişkisini devam ettirmesi, arzusunu sürdürme amaçlı yapılırken; tren yoluna atlayarak kendisini nesne a pozisyonunda varsayarak düşürmesi arzusunun var olabildiği simgesel düzenden çıkmak olarak yorumlanmaktadır (Lacan, 1962-1963/ 2014). Benzer bir şekilde, Lacanyen psikanalizde de genel anlamda intihar girişimleri eyleme dökme veya eyleme geçiş olarak ele alınmaktadır. Başka'ya yönelik bilinçdışı mesaj içeren intihar girişimleri eyleme dökme olarak kavramsallaştırılırken öznenin var olan sahneden dürtüsel bir şekilde çıkışını temsil eden tamamlanmış intiharlar ise eyleme geçiş olarak değerlendirilmektedir (Lacan, 1962-1963/ 2014; Canbolat ve diğerleri, 2019, Hekimoğlu ve Cantekin, 2021)

Bununla birlikte, Freud'un Dora vakası da eyleme geçişini anlama adına önem taşımaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi Bay K. karısının kendisi için bir şey ifade etmediğini söylediği an, Dora ona tokat atmıştır. Lacan'a göre (1962-1963/2014), atılan bu tokat Dora'nın Bay K.'ya mı yoksa Bayan K.'ya mı âşık olduğu konusunda bilgi vermese de öznenin bu tokat aracılığıyla karşılıklı konuşmayı sonlandırarak var olan ortamdan yani sahneden çıkışını temsil etmektedir. Bu bağlamda, Lacan, Dora'nın Bay K.'ya tokat atmasını eyleme geçiş olarak değerlendirmektedir. Freud, Dora'nın terapiyi bitirmesini eyleme dökme olarak yorumlarken;

Lacan, Dora'nın Freud ile olan sürecini bitirmesini, analitik sahneyi terk etmesiyle eyleme geçiş olarak yorumlamaktadır (Lacan, 1962-1963/ 2014). Freud, Dora'nın Bay K.'ya âşık olduğunu itiraf etmesini istemiş ancak Dora bunu her seferinde reddetmiştir. Freud, bu reddedişi Dora'nın bilinçdışı olarak bu duygularını aktarım içinde kendisiyle tekrar etmesi olarak yorumlamaktadır. Freud, aktarım olarak ele aldığı nosyonları açık bir şekilde Dora'ya söylemiştir. Aynı zamanda Freud, Dora'nın bilinçdışına dair bilgilere sahip olduğunu varsayarak başka bir deyişle bildiği varsayılan özne konumunda yer alarak Dora'yı ikna etmeye çalışmıştır. Freud'un aktarıma ait nosyonları açık bir şekilde söylemesi ve ikna etme girişimleri, Dora'nın analizi bitirme kararında başka bir deyişle eyleme geçişinde etkili olmuştur. Lacan, eyleme geçişin analistin bildiği varsayılan özne konumunu (subject supposed to know) kabul etmenin ötesine geçerek bilen özne gibi davranması sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir. Bilen özne konumunda analist, bilgili bir tavır sergilemekte ayrıca analizana neyin kabul edilir veya kabul edilemez olduğuna dair kesin kurallar koymaktadır. Ayrıca, analist bilen özne konumunda analizanın nesne a'sına dair bilgiye sahip olduğunu ve böylelikle arzusunu tatmin edebileceği varsayımına kapılmaktadır. Analist bu varsayımlarla hareket ettiğinde, analizanın arzusu çalışılmamakta ve bunun sonucunda analizan arzusu yönünde hareket edememektedir. Analizan, arzusunun tatmin edildiği ve kendisi hakkında her şeyin bilindiği düşünülen analiz sürecinde kendi arzusuna dair merakını sürdürebileceği alanı elde edememektedir. Bu durumda, analist analistin söyleminden üniversite söylemine geçiş yapmaktadır (Lacan,1962-1963/ 2014). Örneğin, Dora vakasında Freud'un analist söyleminden çıkarak Dora'nın aktarımı ve bilinçdışı arzusu hakkında net bilgilerle hareket etmesi Dora'nın eyleme geçişine yol açmıştır. Fakat eyleme dökmede analistin yaptığı yönlendirici bir yorum, analistin söyleminden efendinin söylemine⁵ geçişe neden olmaktadır (Nobus, 2016).

Eyleme dökme ve aktarım arasında güçlü bir ilişki vardır. Aktarım ilk olarak Freud'un çalışmalarında bir duygunun başka bir duygu ile yer değiştirmesini açıklayan bir kavram olarak ele alınmaktadır (Freud, 1900/1965). Fakat daha sonra analitik ilişkiyi açıklamak için kullanılmıştır. Freud aktarımı analiste yönelik bilinçdışı negatif düşünceler ve analiz sürecinde ortaya çıkan bir direnç olarak ele almaktadır (Freud, 1905/1976). İlerleyen dönemde ise

⁵ Lacan'ın dört temel söylemi olan Efendi söylemi, Üniversite söylemi, Histeriğin söylemi, Analistin söylemi, öznenin sosyal ilişkilerinde aldığı pozisyonları anlatmaktadır (Lacan,1969-70/2007). Kısaca bahsetmek gerekirse, analistin söyleminde analizana ne yapması gerektiğini söyleyen bir analist yokken, efendi söyleminde köleden ne isteyeceğini net bir şekilde söyleyen bir efendi vardır. Lacan, Üniversite söyleminde eksikliği ile yüzleşen öğrenciye salt bilgi sunulurken, öğrencinin de bu bilgiyi sorgulamadan kabul ettiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla hem Efendi söyleminde hem de Üniversite söyleminde öznenin var olan ortama kendi özneliğini katmadığı söylenebilir. Analistin söyleminde ise analist sadece arzusunun nedeni pozisyonunda bulunarak, analizan için aktarım ortamı sağlar. Böylelikle, kendisiyle baş başa kalan analizan, aktarım ilişkisi bağlamında kendi özneliği ile bilinçdışını çalışır (Gençöz, 2019).

olumlu aktarımın varlığından bahsetmektedir. Buna ek olarak, aktarımın, analizanın geçmişteki ilişkilerinin analiz sürecinde tekrar ederek ortaya çıktığını bu sebeple analiz sürecine katkı sunduğunu savunmaktadır (Freud, 1905/1976). Bununla birlikte Lacan, aktarımın aşk ve nefret duyguları bağlamında salt bir duygu olarak algılanmasına karşı çıkmaktadır (Lacan, 1977/2004). Lacan'a göre imgesel etkiler güçlü olsa da aktarım simgesel düzende yer almaktadır (Lacan, 1962-1963/2006). Söz eylemi (speech act) olarak kavramsallaştırılan aktarım, öznenin başka bir özne ile konuşmaya başladığı an simgesel bir aktarım halini almaktadır. Lacan, simgesel aktarımda tekrarın (repetition) yer aldığını ve bu tekrarın öznenin geçmişindeki gösterenleri ortaya çıkarması açısından analizde önemli olduğunu belirtmektedir. İmgesel aktarım ise aşk ve nefret gibi duygular ile ilgilidir ve analizde direnç olarak ortaya çıkmaktadır (Evans, 1996). Lacan (1960-1961/2015) "Aktarım" seminerinde analizanın "sevilen" (beloved) olarak konum aldığını ifade etmektedir. Analizan konuşmaya başladığı an "sevilen" olmayı talep eder. Analist ise analizanı "bugüne kadar kimsenin onu dinlemediği" şekilde dinler (Lacan,1960-61/ 2015, s.s.159). Lacan, aktarım kavramını açıklarken Platon'un Şölen adlı eserinden faydalanmaktadır. Lacan analistin, Sokrates gibi cevabı kendinde olmayan ve karşıdakini düşünmeye yönelten sorular sorması gerektiğini savunmaktadır. Sokrates'in soru sorma şekli onu dinleyenlerin Sokrates'in cevabı bildiğini düşünmesine yol açmaktadır. Aynı şekilde analist, Sokrates gibi soru sorduğunda, analizan seçimlerinin ve davranışlarının nedeninin analist tarafından bilindiğini varsayar. Böylelikle analist, analizan tarafından bildiği varsayılan özne konuma yerleştirilir. Bu bağlamda, analizan kendisine dair sorularının cevaplarını analistte aramaya başlar. Böylece, analiste analizan tarafından atfedilen bildiği varsayılan özne konumu, aktarımın başladığını göstermektedir. Analizan, arzu nesnesinin başka bir deyişle nesne a'sının analistte olduğu varsayımı ile aktarım ilişkisi içerisinde yer almaktadır (Lacan, 1960-61/ 2015).

Lacan'a paralel olarak Freud da eyleme dökmenin, aktarım ve tekrarlarla ilişkili olduğunu savunmaktadır (Rowan, 2000). Yukarıda da belirtildiği gibi Freud, eyleme dökmenin, aktarım dışında gerçekleşmesini olumsuz bir olay olarak adlandırırken aktarım içinde gerçekleşmesinin psikanalizin sürdürülmesi için yararlı olacağını savunmaktadır (Freud, 1940/1955). Buna ek olarak, Freud, eyleme dökmenin analizden kaçmak için kullanılan bilinçdışı bir girişim olduğunu ve aktarım ilişkisi içinde gerçekleştiğini belirtmektedir (Freud, 1924/1914). Lacan da Freud gibi aktarım ve eyleme dökme kavramlarını birbirinden kesin bir çizgiyle ayırmamaktadır. Lacan "Kaygı" seminerinde, analiz sürecinde gerçekleşen eyleme dökmenin aktarımın başlangıcı olduğunu belirtmekte ve dolayısıyla aktarımın varlığına işaret ettiğini söylemektedir. Lacan, aktarım bağlamında gerçekleşen eyleme dökme, vahşi aktarım (wild transference) olarak ele almaktadır (Lacan, 1962-1963/2014). Yukarıda bahsedilen genç

homoseksüel kız vakası da vahşi aktarıma örnek teşkil etmektedir. Lacan, kızın babasının görebileceği ortamlarda sevgilisiyle dolaşmasını analiz çerçevesi dışında gerçekleştiği için “analiz olmadan aktarım” yani vahşi aktarım olarak adlandırmaktadır (Lacan, 1962-1963/2014). Bununla birlikte Lacan, analiz sürecinde ortaya çıkan eyleme dökmenin, her zaman için aktarım ilişkisi bağlamında ele alınması gerektiği savunmaktadır (Laplanche ve Pontalis, 1967/1973). Lacan, gerek analiz seansı içinde gerekse seanslar arasında ortaya çıkan eyleme dökmenin, analiz sürecinde ele alınamayan veya analistin analizanın söylemini duymadığı noktalardan kaynakladığını belirtmektedir. Başka bir deyişle, analiz sürecinde gerçekleşen eyleme dökme, analistin direnci ile ilgilidir (Lacan, 1958/2006). Çalışmanın bir sonraki bölümünde A. Hanım vakası eyleme dökme ve eyleme geçiş kavramları çerçevesinde tartışılmıştır.

Vaka Örneği: A. Hanım

Bu bölümde eyleme dökme ve eyleme geçiş kavramları A. Hanım vakası kapsamında tartışılacaktır. A. Hanım ile psikanalitik yönelimli süpervizyon altında 11 seans yürütülmüştür. A. Hanım’dan sürecin başında bilgilendirilmiş gönüllü onam formu alınmıştır.

Yirmili yaşlarda olan A. Hanım, başvuru sebebini insan ilişkilerinde yaşadığı sorunlar ve bunların etkileri olarak belirtmiş ve bu durumu, kasvet duygusu ve iç sıkıntısı şeklinde açıklamıştır. A. Hanım ilişkilerinde yaşadığı sorunları annesi, babası ve arkadaşları çerçevesinde anlatmış ve bu bağlamda da annesinden sıkça bahsetmiştir. A. Hanım, annesini kendisi için bir sürü fedakârlık yapan, bütün hayatını A. Hanım’a göre yaşayan ve kızı dışında hayatı olmayan biri olarak tanımlamıştır. Annesinin yaptığı fedakârlığı kendi hayatından vazgeçmesi olarak açıklayan A. Hanım, bu durum karşısında kendisini ezilmiş hissettiğini vurgulamıştır. Bu fedakârlığın, A. Hanım üzerindeki bir diğer etkisi ise annesi ile olan anlaşmazlıklarında A. Hanım’ın sürekli olarak “annesiz kalınca anlarsın” söylemi ile karşılaşmasıdır. A. Hanım, annesinin bu söylemi karşısında kırıldığını dile getirmiştir. Böylelikle, annesini en yakını olarak görmesine rağmen annesinin, onu (A. Hanım’ı) “arkasından vurabilecek biri” olduğunu belirtmiştir. Bu noktada, annesinin kendisinin duygusal yalnızlığını giderebilecek nitelikte biri olmadığını dile getiren A. Hanım, devamında ise babası ile uzun süredir herhangi bir iletişimi olmadığını söylemiştir. Aralarındaki bu durumun birkaç yıl önce gerçekleşen, maddiyat ile ilgili kavgadan kaynaklandığını, babasının kendisine fiziksel şiddet uyguladığını anlatan A. Hanım bunun gurur kırıcı bir olay olduğunu vurgulamıştır. Babası ile ilgili hiçbir şeyi umursamadığını belirten A. Hanım, devamında ise arkadaşının vefat eden babasından bahsetmiş ve “iyi bir babamdı hani şey nasıl desem iyi bir babaydı” şeklinde bir dil sürçmesi yapmıştır. Bu durum vurgulandığında ise A. Hanım

küçükken kendisinin de iyi bir babası olduğunu dile getirmiştir. Benzer bir tartışmayı annesi ile de yaşadığını söyleyen A. Hanım, babası ile iletişimi keserken annesinin soğuk davranması üzerine annesine “Allah aşkına biraz sevgi göster” diyerek bağırdığını anlatmıştır. A. Hanım’ın söyleminde “sevilmeme” kendine sıkça yer bulmaktadır. A. Hanım, annesinin kendisini doğurduğu için zorunlu bir şekilde sevdiğini, annesi için başka bir anlam ifade etmediğini düşündüğünü belirtmiştir. Eğer annesinin kızı olmasaydı annesinin onu sevmeyeceğinden ve aynı yaşta olan iki yabancı insan olsalar bile annesinin A. Hanım’ın yüzüne bakmayacağından söz etmiştir. Bununla beraber, A. Hanım bu durumu, annesinin sırf kendisini doğurduğu için kendisi “katil” veya “duygusuz biri” olsa da annesi tarafından sevilleceği ve kabul göreceği şeklinde detaylandırmıştır. Lacan’ a göre “arzu Başka’nın arzusudur” (2004/1963-64, s. 38). Öznenin arzusu, Başka’nın eksiği ile ilişkilidir. Özne, kendisine bu eksiklikte yer bulmaya çalışarak Başka’nın eksiğini kendisi tamamlamaya çabalar. Dolayısıyla, öznenin Başka’daki eksiği tamamlaması, özne için Başka’dan gelecek takdir, onay, kabul görme ve sevgi ile ilişkilidir (Lacan, 2004/ 1963-64; Gençöz ve Özbek-Şimşek, 2020). A. Hanım, herhangi bir zorunluluk içermeyen ilişkilerinin kendisine güven verdiğini, bu kişilerin kendisi ile görüşmeye devam etmesini sevmek ve istenmek olarak yorumlamıştır. A. Hanım’ın söyleminde de baskın olduğu üzere öznenin Başka’ya yönelik her talebi aslında sevgi talebidir (Lacan, 2004/ 1963-64). Öte yandan A. Hanım, insanlar tarafından sevilmemesini annesinin “insanlar seninle işleri olduğundan buluşuyor” demesi ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca, annesiyle herhangi bir sorun yaşadıklarında annesinin A. Hanım’ı babasına benzettiğini anlatmıştır. A. Hanım bu benzetme sonucunda annesinin babasından nefret ettiği gibi kendisinden de nefret ettiğini düşündüğünü belirtmiştir. Öznenin kurulumunda ilk Başka anne (mOther) veya temel bakım veren kişi olarak ele alınmaktadır. Bu sebeple, özne, annenin arzusunda ve söyleminde yer alabilmek adına annenin bakışına bağımlı bir haldedir (Lacan, 2004/1963-64). Benzer bir şekilde, annesinin A. Hanım’ın ilişkileri hakkındaki yorumları ve onun olumsuz yanlarını babasına benzetmesiyle, A. Hanım diğerleri için sevilen bir konumda olup olmadığı sorgulamasında, kendisinin sevilmediği sonucuna varmaktadır.

A. Hanım’ın söyleminde sıklıkla “istenmediği” ve diğer insanların onun varlığından rahatsız olduğu düşüncesi de öne çıkmaktadır. İnsanların onu isteyip istemediğini merak ettiğini belirten A. Hanım, bunun sebebini varlığıyla onları rahatsız etmemesi gerektiği şeklinde açıklamıştır. Burada vurgulanması gereken nokta ise A. Hanım’ın bu sorgulamalar sonucunda neredeyse her seferinde istenmediği kanısına varıyor olmasıdır. A. Hanım’ın bu örüntüsü birçok ilişkisinde gözlemlenmektedir. Arkadaşları A. Hanım’ı buluştukları zaman davet etmediklerinde, bu durumu insanların ondan rahatsız olmaları ve kendisinin istenmeyen kişi olduğu şeklinde yorumlamıştır. Bu gibi durumlarda, arkadaşları açıklama yaptığında bile

onlara inanmadığından bahsetmiştir. İnsanların A. Hanım'dan rahatsız olmalarını ve onlar tarafından istenmemesini, kendisinde var olan kötü bir huydan kaynaklanması ile açıklamıştır. Bu kötü huyu detaylandıramayan A. Hanım, annesinin de A. Hanım'ın hiçbir huyunu beğenmediğinden söz etmiştir. Bu bağlamda, kendisinden memnun olmadığını dile getiren A. Hanım, kendisini eskiden sadece ilgiyi seven biri olarak tanımlarken son zamanlarda bütün dünyanın kendisinden rahatsız olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. A. Hanım'ın bu düşüncelerinin karşı tarafın düşüncelerinden ziyade kendi imgeselinde var olan sevilmecek veya istenmeyecek bir insan olduğuna dair imajlarından ötürü olduğu düşünülmüştür. Başka bir deyişle, karşı taraftan istenmediğiyle alakalı kelimelere dökülen bir şey olmamasına rağmen, A. Hanım'ın dil dışı bir iletişim olan bakış veya davranışlardan istenmediğine dair çıkarımlarda bulunduğu düşünülmüştür. Örneğin, yolda karşılaştığı bir arkadaşından söz eden A. Hanım, arkadaşının hareketlerinden kendisinin istenmediğini anladığını ve “sanki ona bela olacaktım gibi” bir düşünceye kapıldığını belirtmiştir. Bu örnekte de görüldüğü gibi, A. Hanım'ın gündelik olaylarda dahi sevilmediği ve istenmediğine dair düşüncelerinin oluştuğu şeklinde değerlendirilmiştir. Bunun ile ilgili olarak insanların kendisinden rahatsız olduklarını onlara davranışlarıyla göstermeye başladığından söz eden A. Hanım, devamında ise bunun herhangi bir duygu sömürsü amacı gütmeyeceğini vurgulamıştır. Burada kullanılan “duygu sömürsü” göstereninin, A. Hanım'ın insanlardan talep ettiği sevgi, ilgi ve arzulanmak ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Ayrıca, A. Hanım duygu sömürsü yapmadığını dile getirirken, tam da duygu sömürsü yapmış olabileceğini bir deşilleme yaparak ifade ettiği düşünülmüştür. Talep ettiği sevgi, ilgi ve arzulanmanın karşılığını bulamadığını düşünen A. Hanım, insanlara “bela olmak” diyerek bu durumun kendisinde öfke yarattığını göstermiştir. Benzer bir örüntü, A. Hanım'ın romantik ilişkisinde de ortaya çıkmıştır. A. Hanım, süreç boyunca en yakın arkadaşı olarak tanıttığı C. Bey ile ilişkilerinden bahsetmiş, her konuyu bu ilişki ekseninde anlatmıştır. C. Bey, A. Hanım'ın hayatında kendisinden hoşlanan ama kendisinin karşılık vermediği biridir. A. Hanım tam da kendisinin de karşılık verip “flörtleşmeye” başladıkları dönem, aralarının bozulduğundan bahsetmiştir. A. Hanım, C. Bey ile ilişkisini tanımlarken kendisine “özen gösteren”, “sevgi açlığını kapatan” ve “kendisini sevgiyle donatan” başka bir ilişkisi olmadığını söylemiştir. A. Hanım, hayatından hiçbir zaman gitmeyecek bir erkek istediğini, bunu da C. Bey olarak düşündüğünü belirtmiştir. Bir şekilde fantazmında kendisini tamamlayacak birinden söz eden A. Hanım, seanslarda sürekli olarak bunun gerçekleşmemesinden şikâyet etmiştir. Bu durumu, ilk başlarda sürekli birlikte vakit geçirmek isteyen ve ona git demesine rağmen gitmeyen C. Bey'in zaman içinde deşışmesini, A. Hanım'ı artık istememesi şeklinde açıklamış ve bu durumun kendisinin moralini bozduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak, C. Bey bile ondan rahatsız olduysa, kimseden sevgi veya yanında

olmasını talep edemeyeceğini vurgulamıştır. Benzer bir şekilde, A. Hanım, babası ile konuşmadığından bahsederken “yani bir insanın babası sevmezse bir kadını hiçbir erkek sevmez herhalde” diye söylemiştir. Hem erkek arkadaşı hem de babası ile ilgili olarak onların sevmemesi sebebiyle başka insanlar tarafından da sevlmeyeceği şeklinde yorumlayan A. Hanım’ın sevlmemek ve istenmemek örüntülerinin, hayatında tekrar eden bilinçdışı arzusunun imleyenleri olarak değerlendirilmiştir. Bilinç düzeyinde sevlmek ve istenmek istediğini belirtmesine rağmen bir şekilde A. Hanım’ın bütün ilişkilerinde böyle bir pozisyon alması ve bunun sonucunda bunları ilişkilerinde görememekten sürekli olarak şikâyet etmesi, A. Hanım’ın bu noktalardan jouissance deneyimlediğini düşündürmüştür.

Benzer bir şekilde, A. Hanım’ın istenmeme örüntüsü terapi ilişkisinde de gündeme gelmiştir. Kendisinin seans içinde istenmediğini düşündüğü noktalardan bahseden A. Hanım, terapistin bir uzman olarak ondan duyduğu rahatsızlığı saklayabildiğini fakat kendisinin bunu anlayabildiğini ifade etmiştir. Diğer ilişkilerinde olduğu gibi A. Hanım, terapi ilişkisi çerçevesinde de karşı tarafın ne düşündüğünü sözlü bir iletişime başvurmadan kendi imgeselinde var olan imajlar yoluyla tahmin etme eğilimindedir. Örnek olarak terapistin önceki seanslara kıyasla, seansı soru sorarak değil de belli bir noktayı vurgulayarak bitirmesi üzerine bir sonraki seansta A. Hanım, terapistin süreci bitirmek isteyip istemediğini sorgulamış ve terapistin onu istemediği kanısına varmıştır. Bir başka seansta ise önceki haftalarda terapistin, A. Hanım’ın anlattıklarını daha çok önemseyerek dinlediğini, bundan kaynaklı olarak soru sorduğunu fakat bahsi geçen seansta soru sormamasını istenmemek olarak yorumlamış ve bunu “psikologumu mu değiştirmemi istiyorsunuz” şeklinde dile getirmiştir. Bu durum, A. Hanım’ın istenmediğini düşündüğü ilişkilerden çıkmak istemesi olarak yorumlanmıştır. A. Hanım, son seansa geç kalmıştır ve bunun üzerine seans kurallar gereği yapılmamıştır. Terapist bu durumu ele almak üzere A. Hanım ile görüştüğünde, A. Hanım, terapistte “benimle görüşmek istememişsiniz öyle söylediler” demiştir. Devamında ise terapistte “sorunsuz gelen” hastası ile sırf geç kaldığı için seans yapmamasından dolayı terapistin “ayıp ettiğini” söylemiştir. A. Hanım, süreç boyunca terapistte her şeyini anlattığını fakat bu durumdan dolayı hayal kırıklığına uğradığını ve pişman olduğunu belirtmiştir. Bu durum, A. Hanım’ın kurallar karşısında frastrasyon (frustration) deneyimlediğini düşündürmüştür. Lacan’a göre frastrasyon özne tarafından imgesel bir yara (injury) olarak deneyimlenmektedir. Öznenin fantazmında arzuladığı bir şeyin kendisinde olmayışı veya Başka tarafından kendisine verilmeyişi frastrasyona sebep olabilmektedir (Lacan, 1956-57). Sistemin kuralları ile karşılaşıldığında, kurala tabii olmak kastrasyona ait bir pozisyon iken, kural karşısında engellenmişlik, öfke, hayal kırıklığı, mağduriyet gibi yoğun duygular hissetmek frastrasyonu işaret etmektedir. Bahsi geçen bu seansta, A. Hanım, terapistte birkaç

kere “siz benimle seansları bitirmek istiyorsunuz” diye bağırıştır. A. Hanım, ücretini ödeyip yardım istediğini ve terapistte çok güvendiğini dile getirmiştir. A. Hanım’ın görüşme içerisinde ayağa kalkarak bağırıp terapistin üstüne yürümesi ve ayrıca terapistin söylediği herhangi bir şeyi duymaması üzerine terapist “bu öfkenizi haftaya seans içerisinde konuşalım” demiştir. Devamında ise A. Hanım, daha çok sinirlenip “öfkemi mi konuşalım bir şey söyleyebilir miyim sinirimi gösterirken haklıyken haksız duruma düştüm siz zaten benim psikoloğum olduğunuz için böyle tepki vereceğimi bence tahmin ediyordunuz... beni yaktınız” diyerek karşılık vermiştir. Daha sonrasında ise A. Hanım, terapistte “siz de herkes gibi beni istemeyen varlığımdan rahatsız olan biri oldunuz” diyerek, kurum içindeki kapıları yüksek sesle çarparak gitmiştir. A. Hanım, bir sonraki hafta için verilen seansa gelmeyerek terapi sürecini yarıda bırakmıştır. A. Hanım’ın sevilme ve istenme örüntülerinin terapi ilişkisinde tekrar etmesi aktarımın varlığına işaret etmektedir. Bununla birlikte, A. Hanım’ın son seansa geç kalması sonucunda terapistin direnci olarak değerlendirilebilecek kuralı uygulamadaki ısrarı, A. Hanım’ın neden geç kaldığı veya geç kalmanın ne anlama gelebileceği gibi konuların ele alınmamasına sebep olmuştur. A. Hanım’ın “benimle görüşmek istememişsiniz öyle söylediler” söylemlerinin gösterenler bağlamında terapist tarafından yorumlanamaması nedeniyle A. Hanım’a kendisini ifade edebileceği bir alanın tanınmadığı düşünülmüştür. Böylelikle, kurumun kuralları çerçevesinde seansın yapılmaması üzerine A. Hanım’ın bağırması ve kapıları çarparak kurumdan ayrılması, vahşi aktarım dâhilinde eyleme dökme olarak değerlendirilmektedir. Lacan’a göre eyleme dökme analizanın gösterenler aracılığı ile ifade edemediği bilinçdışı nosyonların eylem aracılığı ile aktarım dahilinde analiz sürecinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Lacan, eyleme dökme analistin ele alamadığı durumlarla başka bir deyişle analistin direnci ile ilişkilendirmektedir. A. Hanım’ın sürecinde neredeyse tüm seanslar C. Bey üzerinden ilerlemiş, ailesi özellikle de babası ile yaşadığı problemler, ona yönelik duyguları ve istenme düşünceleri yeterince ele alınmamıştır. A. Hanım’ın ailesi ile ilgili sorular sorulduğunda bu konudan uzaklaşıp C. Bey ile ilgili konuşmaya başlaması ve terapistin hastanın bu kaçışını yakalamakta zorlanması bu durumların ele alınmamasının sebepleri olarak düşünülmüştür. Başka bir deyişle, terapistin direnci devreye girmiştir. Öte yandan Lacan, eyleme dökme sadece analist tarafından ele almamaktadır. Lacan’a göre eyleme dökme, analizanın hayatında analizden önce de ortaya çıkmaya başlayabilir (Lacan, 2006/1958). Nitekim A. Hanım, ailesi ve C. Bey ile olan tartışmalarında “patlama” olarak nitelendirdiği bağırma ve eşyalara zarar verme durumlarını terapi sürecinde sıklıkla anlatmıştır. Bu tartışmalarda var olan problemi çözmek için konuşmak yerine “patlama”lar yaşayarak analiz öncesindeki ilişkilerinde de A. Hanım’ın eyleme döktüğü düşünülmüştür. Bu anlamda, A. Hanım’ın örüntüsünde tekrarlayan ve aktarım aracılığıyla farklı birçok ilişkisinde

ortaya çıkan bu “patlama”lar Başka ile iletişim kurmanın bir yolu olduğu şeklinde değerlendirilmiştir. A. Hanım’ın bu görüşme sonrasında kendisine verilen seansa gelmeyişi, yaşanan bu durumun ele alınmamasına neden olmuştur. Dolayısıyla, dile dökülmeyle terapi sürecinin sonlandırma seansı yapılmadan ani bir şekilde bitirilmesi, eyleme geçiş olarak değerlendirilmiştir. Lacan, eyleme geçişte öznenin gösterenler yerine eylemi tercih ettiğini vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, özne sahneden çıkarak dilin alanından da çıkmaktadır (Lacan, 1962-63/ 2014). Bu bağlamda, A. Hanım’ın seans içinde ortaya çıkan bu durum hakkında konuşmayı reddederek diğer ilişkilerinde olduğu gibi terapi ilişkisinde de “istenmediği” ve “sevilmediği”ne yönelik düşüncelerini devam ettirdiği düşünülmüştür.

Sonuç

Lacan, öznenin Başka ile olan ilişkisini açıklarken öznenin Başka’ya yönelik olan talebinin en temelde sevilme, takdir edilmek ve onaylanmak olduğunu vurgulamaktadır. Bu sayede, özne kendisine bir yer bulma gayretindedir. A. Hanım’ın söyleminde de baskın olduğu üzere sevilmemek ve istenmemek temaları sıklıkla terapi sürecinde gündeme gelmiştir. Aktarım ilişkisi içerisinde bu örüntüler, A. Hanım’ın birçok ilişkisinde tekrar etmiştir. Örneğin, terapist-hasta ilişkisi çerçevesinde A. Hanım, sıklıkla terapist için kendisinin “özel” bir yeri olup olmadığını sorgulamış ve “herhangi bir hasta” olduğunu bu sebeple de istenmediğini düşündüğünü belirtmiştir. A. Hanım’ın neredeyse her ilişkisinde benzer şeyleri yaşaması, hem fantazmi hem de jouissance deneyimi hakkında bilgi vermektedir. Başka bir deyişle, görünürde sevilmemek ve istenmemek konularından şikâyet ediyor olsa da bir şekilde bütün ilişkilerinde böyle bir pozisyon aldığı düşünülmüştür. Aldığı bu pozisyon A. Hanım’ın frastrasyon deneyimlemesine, bunun sonucunda da karşısındaki kişiye öfkelenip bağırmasına ve bazen de fiziksel tepkiler vermesine yol açmaktadır. A. Hanım’ın, yaşadığı bu problemleri terapi süreci içerisinde kendisiyle ilişkilendirerek anlamlandırmak yerine genel olarak şikâyet etme amacıyla anlattığı gözlemlenmiştir. Benzer bir şekilde, A. Hanım, duygularını konuşmak yerine öfke atakları aracılığıyla eyleme dökerek ifade etmeye çalışmıştır. Yukarıda bahsedilen A. Hanım ile yapılan son seansta, kurumun kuralları çerçevesinde seansın yapılmayışı A. Hanım’da öfkeye sebep olmuş ve bu öfkeyle baş edemeyerek terapistte bağırması ve kurumu terk etmesi eyleme dökme olarak değerlendirilmiştir. Freud’a paralel olarak Lacan, eyleme dökme analizin bastırılanı hatırlamak yerine hem analisti ile olan ilişkisinde hem de diğer ilişkilerinde tekrar etmesi olarak karakterize etmektedir. Öte yandan, analitik süreçte analizin eyleme dökme içerisinde bulunmasını analistin direnci olarak ele almaktadır. A. Hanım’ın ailesi hakkında düşündükleri ve hissettikleri konusunda konuşmaktan çoğu zaman kaçması ve genellikle seansları C. Bey ile olan ilişkisi ekseninde şekillendirmesi, zaman zaman

terapist tarafından gözden kaçırılan ve yeterince ele alınmayan noktalar olmasına sebep olmuştur. Bu sebeple, A. Hanım'ın terapistte de olan aktarımı bağlamında istenmeme ve sevilme örüntülerinin, eyleme dökmenin ortaya çıkmasına alan sağladığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, A. Hanım'ın bir sonraki seansa gelmemesi, terapist-hasta ilişkisinde de ortaya çıkan sevilme ve istenmeme örüntülerinin ele alınamamasına neden olmuştur. Bu bağlamda, A. Hanım eyleme geçiş vasıtasıyla bu konuları konuşabileceği terapi sürecinin de yer aldığı simgesel düzende yani dilin içinde bulunmayıp terapi sürecini yarıda bırakmıştır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı:

Birinci yazar %50, ikinci yazar %30, üçüncü yazar %20 oranında katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazarlar çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek Beyanı:

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Onayı:

Bu çalışmada etik izin gerekmemektedir.

Kaynakça

- Canbolat, F., Uçar, S., Aydoğ, S. ve Gençöz, F. (2019). İntihara ilişkin psikanalitik kuramlar: Lacan. İçinde H. Devrimci Güven ve M. Sercan (Edl.), *İntiharı Anlama ve Müdahale: Temel Kitap* (ss. 73-84). Ankara: Türkiye Psikiyatri Derneği.
- Evans, D. (1996). *An introductory dictionary of Lacanian psychoanalysis*. London: Routledge.
- Freud, S. (1924). Remembering, repeating and working-through. (J. Strachey, Çev.). İçinde J. Strachey (Ed.), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume 12 (ss. 145-156). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis. (1914).
- Freud, S. (1955). An outline of psychoanalysis. (J. Strachey, Çev.). İçinde J. Strachey (Ed.), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume 12 (ss. 1-122). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis. (1940).
- Freud, S. (1965). *The psychopathology of everyday life*. (J. Strachey, Ed.). W W Norton & Co. (1901).
- Freud, S. (1965). *The interpretation of dreams*. (J. Strachey, Çev.) New York: Avon Books. (1900).
- Freud, S. (1971). The psychogenesis of a case of homosexuality in a woman. Part I. *PsycEXTRA Dataset*. doi: 10.1037/e417472005-442 (1920)
- Freud, S. (1976). Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria. (J. Strachey, Çev.). İçinde J. Strachey (Ed.), *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, Volume 12. London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis. (1905).
- Freud, S. (1998). *Olgu öyküleri 1: "Dora" ve "Küçük Hans"* (A. Eğrilmez, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Gençöz, T. (2019). Lacanyen Psikanaliz. Türkiye Klinikleri Psikoloji-Özel Konular 1. Baskı. Ankara: *Türkiye Klinikleri*. ISBN: 978-605-034-070-9
- Gençöz, T. ve Özbek-Şimşek, D. (2020). Psikanalitik psikoterapiler. *Klinik Psikoloji: Bilim ve Uygulama* (1. Baskı; Sayfa 379-408), Türk Psikologlar Derneği Yayınları. ISBN: 978-975-6761-34-2.
- Hekimoğlu, E. ve Cantekin, D. (2021). Eyleme Dökme: İntihar Girişiminde Bulunan Bireylerin Deneyimlerinin İncelenmesi Üzerine Nitel Bir Araştırma, *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(1), 44-64. DOI: 10.31682/ayna.810304
- Lacan, J. (1956-1957). *The Seminar of Jaques Lacan, Book IV: Object Relations*. (L. V. Roche, Çev.). Yayınlanmamış.
- Lacan, J. (2004). *The Four Fundamental Concepts of Psycho-Analysis* (J.A. Miller, Çev.) Routledge. (1963-1964).
- Lacan, J. (2006). *Ecrits: The first complete edition in English* (B. Fink, Çev.). New York, NY: W. W. Norton & Company. (1958).
- Lacan, J. (2007). *The seminar of Jacques Lacan. Book: XVII The Other Side of Psychoanalysis* (R. Grigg, Çev.) New York, NY: W.W. Norton & Company Inc. (1969-1970).
- Lacan, J. (2014). *The seminar of Jacques Lacan. Book X: Anxiety* (A. R. Price, Çev.). Cambridge, UK: Polity Press. (1962-1963).
- Lacan, J. (2015). *Transference: The Seminar of Jacques Lacan, Book VIII* (C. Gallagher, Çev.) Polity. (1960-1961).
- Laplanche, J. ve Pontalis, J. B. (1973). *The language of psycho-analysis*. (D. Nicholson-Smith, Çev.). London: Hogarth Press. (1967).

Leader, D. (1997). *Promises Lovers Make When It Gets Late*. London-Boston MA: faber and faber.

Niederkommen. (2021). AlmancaSozluk.net sitesinden alınmıştır:
<https://www.almancasozluk.net/index.php?q=niederkommen>

Nobus, D. (2016). When Acts Speak Louder Than Words: On Lacan's Theory of Action. *Psychoanalytic Practice. A Journal of Psychoanalysis and Philosophy*, 12, 9-40.

Ponsi, M. (2013). Development of Psychoanalytic Thought: Acting, Acting out, Enactment. *The Italian Psychoanalytic Annual*, 7, 161- 176.

Rowan, A. (2000). The Place of Acting Out in Psychoanalysis: From Freud to Lacan. *Psychoanalytische Perspectieven*, 41(42), 83-100.

Soleim, K. (2012). Who comes after the act. Lacan.com sitesinden alınmıştır:
<https://www.lacan.com/symptom13/who-comes.html>

Acting Out in Lacanian Approach: A Case Study

Summary

In the psychoanalytic literature, act is considered as an ethical concept for which the subject can take responsibility. Act includes unconscious intentions in addition to conscious goals (Evans, 1996). Freud states that during the analysis, the patient does not remember the things he forgot or suppressed yet expresses them through acting out (1914/1924). However, Lacan states that the concept of acting out is not just due to the failure to remember the past, instead this remembering has an intersubjective dimension. In the analysis, when the analyst, who is in the position of Other, fails to listen to the analysand, the analysand cannot convey the unconscious message through signifiers. In this case, the analysand expresses their unconscious messages through acting out. Therefore, Lacan argues that acting out is an unconscious act. This message, transmitted by the subject to the analyst, is a password. However, the content of this message directed to the analyst is not consciously known by the subject. Lacan states that every act of the subject in the name of showing is evaluated within the scope of acting out and these behaviors are addressed to the Other. In addition, according to Lacan, acting out is a way of displaying what is veiled (1962-1963 / 2014).

The concept of passage to the act (*passage à l'acte*) is used in French psychiatry to refer impulsive and violent acts, as well as the onset of the acute psychosis (Laplanche and Pontails, 1967/1973). In his Anxiety seminar (1962-1963 / 2014), Lacan distinguishes acting from passage to the act. Lacan states that both are actions resulting from the subject's effort to cope with anxiety. However, while the acting out includes the subject's presenting his message on the stage; passage to the act is the subject leaving the stage and transitioning to the real order.

In this study, the concepts of acting out and passage to the act were discussed in relation to the clinical case referred as Ms. A. While explaining the relation of the subject to the Other, Lacan emphasizes that the request of the subject from the Other is basically to be loved, appreciated, and approved. In this way, the subject tries to find a place for themselves. As dominant in the discourse of Ms. A, the themes of not being loved and being wanted frequently came to the agenda during the therapy process. In the transference relationship, these patterns were repeated in several of Ms. A.'s relationships. For example, within the framework of the therapist-patient relationship, Ms. A. frequently questioned whether she had a "special" place for the therapist believing that she was "an ordinary patient". Therefore, she thought her therapist did not want her. The fact that Ms. A. was going through similar experiences almost in every relationship was interpreted as evidence for both her fantasy and *jouissance* experience.

The last session could not be held within the framework of the institution's rules due to Ms. A. being late. Thus, this situation caused anger in Ms. A. Therefore, she could not cope with this anger, shouting at the therapist and leaving the institution. In fact, her anger driven actions were considered as acting out. Parallel to Freud, Lacan characterizes acting out as repeating the material, which was not remembered, rather than remembering the repressed. On the other hand, Lacan discusses the analysand's acting out as the analyst's resistance in the analytic process. Ms. A.' avoidance of talking about her thoughts and feelings about her family, and generally shaping the sessions around her relationship with Mrs. C., have been overlooked and not adequately addressed by the therapist from time to time. For this reason, it was inferred that, the unwanted and unloved patterns provided space for the emergence of acting out in the context of the transference of Ms. A. to the therapist. However, since Ms. A. did not come to the next session, the dislike and unwanted patterns that occur in the therapist-patient relationship cannot be addressed. In other words, she abandoned the therapy process in the symbolic order in which these topics could be discussed, through the passage to the act.